

Квартальне опитування підприємств

№ 4 (14)

Листопад 2005

- Агрегований показник перспектив промисловості зменшився з $-0,06$ у серпні до $-0,1$ в листопаді.
- Більшість менеджерів продовжують займати вичікувальну позицію щодо змін загальноекономічної ситуації протягом наступних шести місяців.
- Частка менеджерів, що вважають регуляторний клімат перешкодою зростанню виробництва, порівняно з серпнем, зменшилась.
- В III-му кварталі готовність банків надавати кредити збільшилась, а прийнятність кредитів для підприємств зменшилась.
- Зменшення виробництва у III-му кварталі було таким, як очікували менеджери.
- В IV-му кварталі менеджери прогнозують подальше скорочення темпів росту виробництва.
- В IV-му кварталі менеджери очікують зменшення обсягів нових замовлень.
- В IV-му кварталі менеджери прогнозують зростання цін на сировину і незначне зниження цін реалізації.

ЗАГАЛЬНІ ПОКАЗНИКИ

Агрегований показник перспектив промисловості

Агрегований показник перспектив промисловості в листопаді становить $-0,10$. Його значення, після зниження у серпні порівняно до квітня на 7 пунктів, в листопаді, порівняно до серпня, зменшилось ще на 4 пункти. Це сталося через значне погіршення виробничих планів підприємств на наступні 3 місяці (див. Виробничі показники). Вплив цього компоненту був сильніший, ніж вплив двох інших складових Агрегованого показника. Так, відбулося суттєве зменшення значення компоненту "запаси нереалізованої продукції" та погіршення значення компоненту "оцінка портфелю замовлень". Отже, ці негативні тенденції призвели до зниження значення всього Агрегованого показника.

Діловий клімат

У листопаді оцінка стану ділового середовища керівниками підприємств, порівняно з серпнем, дещо погіршилась: значення відповідного індексу зменшилося з $-0,20$ до $-0,25$, але залишилося більшим, ніж у квітні 2005 р. ($-0,30$). Це сталося за рахунок зростання частки опитаних керівників, які оцінюють бізнес-середовище як погане (з 25,9% у серпні до 29,6% в листопаді). Разом з тим, зменшилась частка тих, хто вважає середовище задовільним (з 69,1% до 65,7%). Частка тих, хто оцінює його як добре, практично не змінилась й залишається дуже малою (5,0% у серпні та 4,7% в листопаді). Це характерно для підприємств всіх галузей промисловості, форм власності та розмірів. Крім того, чим менше підприємство, тим гірші оцінки ділового середовища.

В той же час, значення індексу очікуваних змін ділового середовища становить $-0,04$ в листопаді так само, як і в серпні¹. Це пояснюється тим, що ділові очікування опитаних керівників підприємств на наступні 6 місяців після різкого падіння ділового

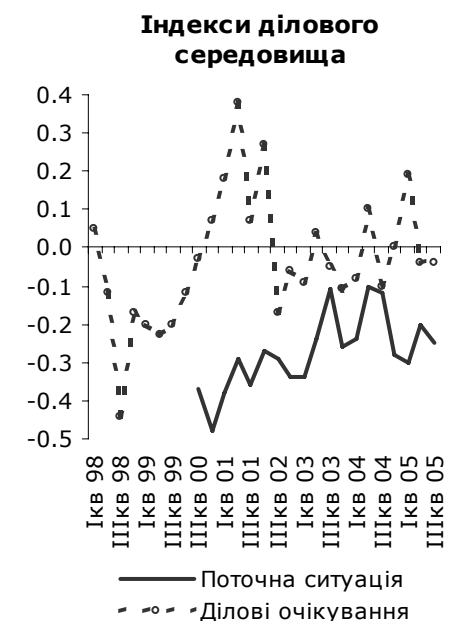
Панель з 300 підприємств обробної промисловості використовується для моніторингу оцінок та очікувань керівників підприємств щодо змін ділового середовища загалом та показників роботи підприємств.

У цьому числі представлені результати опитування 25 жовтня по 10 листопада 2005 року

Показник: Q3'05 до Q2'05

Очікування: Q4'05 до Q3'05

Діловий клімат: оцінка листопад 05, очікування на 6 місяців

Інститут Економічних Досліджень та Політичних Консультацій
вул. Рейтарська 8/5-А, 01034 Київ
Тел. (+38044) 278-6342
Факс (+38044) 278-6336
E-mail: institute@ier.kiev.ua
<http://www.ier.kiev.ua>

¹ Індекс очікуваних змін ділового середовища змінюється від -1 (погано) до 1 (добре). Від'ємне значення цього показника означає превалювання песимістичних очікувань над оптимістичними, додатне показує, що число оптимістів серед респондентів перевищує число песимістів.

оптимізму в серпні, порівняно до квітня, залишаються без суттєвих змін. Частка менеджерів, що очікують позитивних змін, дещо збільшилася (з 8,3% у серпні до 9,8% в листопаді). Водночас трохи зросла частка тих, хто очікує погіршення ділового середовища (з 14,8% до 16,6%). Переважна більшість опитаних керівників підприємств (76,9% у серпні та 73,6% в листопаді) продовжують займати вичікувальну позицію, не демонструючи ні оптимізму, ні песимізму щодо змін загальноекономічної ситуації протягом наступних шести місяців.

Регуляторний клімат

Частка менеджерів, на думку яких, несприятливий регуляторний клімат є суттєвою перешкодою зростанню обсягів виробництва, протягом року зменшувалась: у серпні, порівняно з квітнем вона скоротилась з 23,6% до 19,3%, в листопаді – до 17,6%. Водночас, слід зазначити, що абсолютне значення цього показника та його динаміка суттєво різняться залежно від розміру підприємств:

для **малих підприємств** значення показника зменшувалося щокварталу та досягло найменшого рівня у серпні (18,8%). Проте в листопаді зафіксоване зростання числа менеджерів, які вважають регуляторний клімат перешкодою для зростання виробництва, – до 26,3%;

у групі **середніх підприємств** число менеджерів, на думку яких регуляторний клімат є суттєвою перешкодою зростанню виробництва, протягом року було найменшим. Тенденція до зменшення була постійною, у листопаді показник становив 12,1%;

для **великих підприємств** регуляторний клімат був найсуттєвішою проблемою: в січні так вважали 29,8% їхніх менеджерів, у квітні – 35,8%. У серпні це число скоротилося до 28,6%, але залишалось найбільшим, порівняно з іншими групами підприємств. Проте в листопаді воно впало до 16,5%.

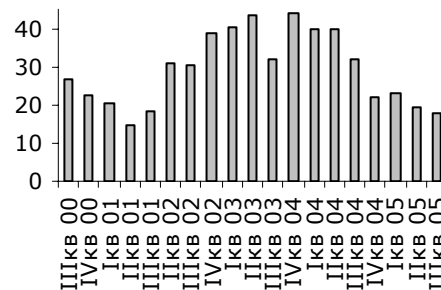
Скорочення числа респондентів, для яких несприятливий регуляторний клімат є суттєвою перешкодою зростанню виробництва, сталося за рахунок зменшення значень двох із трьох компонентів комбінованого показника “несприятливий регуляторний клімат” – високий регуляторний тиск та часті зміни в економічному законодавстві. Динаміка останнього становить особливий інтерес, оскільки він відображає передбачуваність/непередбачуваність ділового середовища. Частка менеджерів, які відзначають в якості перешкоди “часті зміни в економічному законодавстві” після збільшення з 5,0% у січні до 13,1% у квітні, зменшилася до 6,8% у серпні та до 5,7% в листопаді. Ця позитивна тенденція свідчить про певне зниження рівня непередбачуваності ділового середовища. Водночас, слід зазначити, що рівень непередбачуваності ділового середовища є різним для різних сегментів бізнесу:

По-перше, значення цього показника не є однаковим для підприємств різного розміру: найменшим воно є для малих підприємств (5,0%), а найбільшим для середніх (6,8%). Для великих воно становить 5,3%.

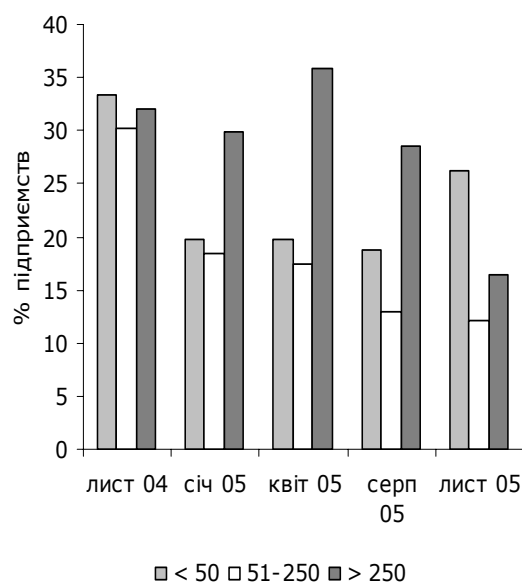
По-друге, динаміка цього показника є різною для підприємств різного розміру. Найбільші зменшення кількості менеджерів, які вважають часті зміни в економічному законодавстві перешкодою діяльності, спостерігаються для великих підприємств (з 11,9% до 5,3%), далі йдуть малі (з 8,8% до 5,0%). Для середніх підприємств значення цього показника зросло з 1,7% у серпні до 6,8% в листопаді.

Третій компонент комбінованого показника “несприятливий регуляторний клімат” – “корупція” – протягом року залишався практично незмінним і коливався від 0,4% у квітні до 2,1% в листопаді (див. Перешкоди виробництву).

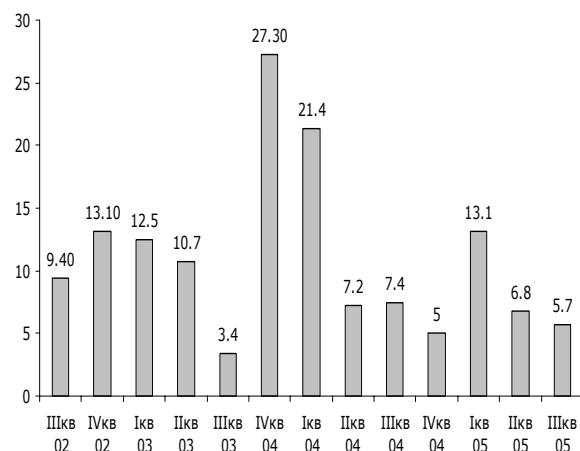
Несприятливий регуляторний клімат, % підприємств

Несприятливий регуляторний клімат (для фірм різних розмірів)

Зміни в економічному законодавстві як перешкода зростанню виробництва, % підприємств

Клімат на ринку запозичень

Клімат на ринку запозичень характеризується двома тенденціями. З одного боку — збільшенням пропозиції банківських кредитів. Число менеджерів, які вважають, що банки готові надати короткострокові кредити такому підприємству як їхнє, зросло з 58,2% у серпні до 60,8% в листопаді. Для довгострокових кредитів відповідний показник збільшився з 35,4% до 46,7%.

З другого боку, доступність кредитів для підприємств, на думку опитаних, зменшилась, що можна пояснити погіршенням фінансово-економічної ситуації на підприємствах (див. Виробничі показники). Зокрема, число менеджерів, які погоджуються з думкою, що їхнє підприємство може дозволити собі взяти кредит зменшилося, відповідно, для короткострокових кредитів з 41,8% у серпні до 35,3% в листопаді, для довгострокових — з 23,2% до 17,3%.

ВИРОБНИЧІ ПОКАЗНИКИ

Як і очікували керівники підприємств, в III-му кварталі темпи росту виробництва зменшилися. Значення *індексу виробництва* знизилось з 0,41 (у серпні) до 0,19 (в листопаді). При цьому прогноз менеджерів справдився майже повністю: *індекс виробництва* в III-му кварталі становив 0,19, *індекс очікуваного виробництва* на III квартал дорівнював 0,22. Тобто тенденції до зменшення темпів промислового виробництва, що фіксувалися з середини 2004 р., після певного призупинення з'явилися знову.

Найвище значення *індексу виробництва* зафіксоване для підприємств важкої та харчової промисловості (0,41 і 0,34 відповідно), найнижче — для машинобудівної (-0,03). Про менше, ніж у II-му кварталі, зростання виробництва повідомляли керівники підприємств усіх розмірів, за винятком малих. Для малих підприємств значення *індексу виробництва* дещо збільшилось (з 0,10 до 0,12). Найсуттєвішим скорочення виробництва є для великих підприємств (значення відповідного індексу зменшилось з 0,61 у II-му кварталі до 0,16 в III-му). Спостерігається також суттєва різниця між значеннями *індексу виробництва* для приватних, приватизованих і державних підприємств. Найгіршим воно є для державних і приватизованих підприємств (0,20 і 0,16 відповідно), для приватних — 0,42.

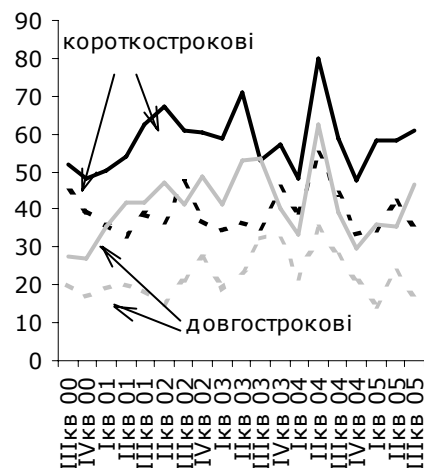
В IV-му кварталі менеджери прогнозують подальше скорочення темпів росту виробництва. *Індекс очікуваного виробництва* на наступний квартал зменшився з 0,22 (на III-й квартал) до 0,03 (на IV-й квартал). 43,4% опитаних не планують змінювати обсяги виробництва у IV-му кварталі, порівняно до III-го і лише 28,5% опитаних мають наміри збільшувати випуск (для порівняння: у III-му кварталі збільшили випуск продукції 40,3% підприємств).

Зменшення *індексу очікуваного виробництва* зафіксоване в усіх галузях промисловості. Оптимістичні настрої менеджерів суттєво різняться залежно від розмірів їхніх підприємств. Серед підприємств різних розмірів найгірші виробничі плани — у середніх (-0,12), найкращі — у великих (0,47). У малих — дорівнює 0,00. Серед підприємств різної форми власності найменш оптимістичні виробничі плани мають приватні (-0,20), найбільш оптимістичні — державні (0,10). Для приватизованих підприємств значення відповідного індексу дорівнює 0,01.

Попит, реалізація, нові замовлення

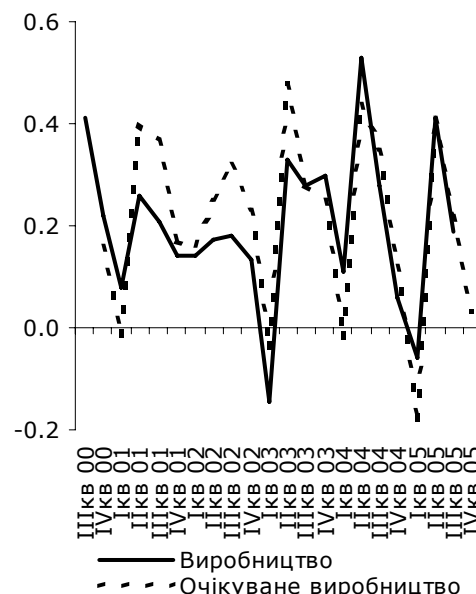
Після зростання внутрішнього попиту, яке спостерігалось з II-го кварталу 2005 року, у III-му кварталі відбулося погіршення показників попиту. Підприємства відзначають також, що обсяги

Клімат ринку запозичень

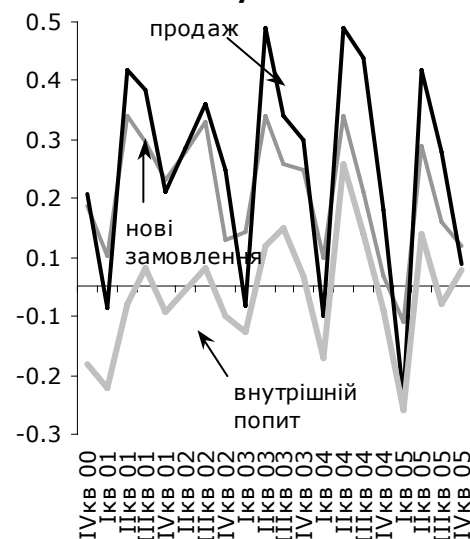

— Оцінки готовності банків надавати кредити, %
- - - Оцінки готовності фірм брати кредити, %

Індекси виробництва

Внутрішній попит: індекси очікувань

нових замовлень у III-му кварталі порівняно з II-им, практично не змінилися. Значення *індексу нових замовлень* у II-му і III-му кварталах майже не відрізняються (0,23 і 0,22 відповідно). Значення *індексу продаж* за це й же період знизилася з 0,40 до 0,19. Найбільш песимістичними є менеджери машинобудівних підприємств: тут частка підприємств, де обсяги продаж у III-му кварталі зменшилися (-0,01), перевищила частку підприємств, де продаж зріс. Частка менеджерів, які оцінюють портфель замовлень, як задовільний, зменшилась з 43,6% до 38,1%. Найбільші значення *індексу нових замовлень* спостерігаються для підприємств промисловості будівельних матеріалів та поліграфічної промисловості (0,35 і 0,32 відповідно).

Через те, що у IV-му кварталі менеджери не очікують суттєвого зростання внутрішнього попиту, вони прогнозують зменшення обсягів нових замовлень порівняно до III-го кварталу (з 0,22 до 0,07). Найбільш оптимістичні щодо отримання нових замовлень у IV-му кварталі є менеджери підприємств легкої промисловості (0,21), найбільш песимістичні — менеджери промисловості будівельних матеріалів (-0,14).

Перешкоди зростанню виробництва²

Як завжди, перше і друге місця у списку перешкод зростанню виробництва посідають низький попит та податковий тиск, а замикають список, також традиційно, проблеми з енергозабезпеченням. Третє й четверте місця залишаються за проблемами високого конкурентного тиску та браком обігових коштів (ліквідності).

Число респондентів, які відзначили в якості перешкоди "високий конкурентний тиск" в листопаді збільшилося порівняно з серпнем з 38,6% до 41,3%. Також суттєво зросла для підприємств актуальність проблеми ліквідності: число опитаних менеджерів, для яких брак обігових коштів є перешкодою зростанню виробництва, збільшилося з 27,9% до 40,2%.

Абсолютне значення перешкоди "низький попит" що є першою в списку, після зростання у серпні, в листопаді дещо зменшилось (з 62,5% до 57,7%).

Натомість в листопаді зросла важливість перешкоди "високі ставки кредитів", що у поєднанні із зростанням актуальності проблеми браку обігових коштів, свідчить про можливе погіршення фінансової ситуації на підприємствах наприкінці 2005 року — на початку 2006. Втім таке погіршення має і сезонний характер.

В умовах підвищення конкурентного тиску збільшується актуальність проблеми відсталих технологій, тобто підприємці усвідомлюють, що модернізація технологій та обладнання є запорукою успіху в конкурентній боротьбі.

Число опитаних менеджерів, на думку яких несприятливий регуляторний клімат є суттєвою перешкодою зростанню обсягів виробництва зменшилось у листопаді порівняно з серпнем з 19,3% до 17,6%. Але слід зазначити, що значення цього показника суттєво різняться залежно від розміру підприємств. Найнижчим воно є для середніх підприємств (12,1%), дещо більшим для великих (16,5%). Для малих підприємств регуляторний клімат є значно вагомішою проблемою. Її відзначають 26,3% опитаних керівників малих підприємств.

Перешкоди зростанню виробництва

	Q1 05	Q2 05	Q3 05	Q3 05 до Q2 05
Низький попит	56,9	62,5	57,7	-4,8
Податковий тиск	51,1	50,4	49,1	-1,3
Високий конкурентний тиск	35,4	38,6	41,3	2,7
Проблеми ліквідності	37,6	27,9	40,2	12,3
Високі ставки кредитів	30,7	27,1	35,2	8,1
Брак сировини	27,0	26,8	25,6	-1,2
Несприятливий регуляторний клімат	23,6	19,3	17,6	-1,7
Високий регуляторний тиск	15,0	13,2	11,4	-1,8
Зміни в законодавстві	13,1	6,8	5,7	-1,1
Корупція	0,4	1,4	2,1	0,7
Відсталі технології	21,2	11,1	23,8	12,7
Брак кваліфікованих працівників	13,9	11,4	15,3	3,9
Доступ до кредитів	9,1	7,5	6,0	-1,5
Нестабільна політична ситуація	4,0	3,2	5,0	1,8
Брак виробничих потужностей	3,6	5,4	5,0	-0,4
Проблеми з енергозабезпеченням	1,8	0,0	2,5	2,5

² З жовтня 2002 року змінено методологію підрахунку рейтингу показника "несприятливий регуляторний клімат". Замість однієї загальної категорії "несприятливе регуляторне середовище" використовуються три фактори, а саме (1) високий регуляторний тиск, (2) часті зміни в законодавстві та (3) корупція. Таким чином, загальний показник "несприятливий регуляторний клімат", відображає частку респондентів, які вибрали принаймні один з перерахованих вище факторів.

Політична ситуація в листопаді, як і протягом всього року, на думку опитаних, не є суттєвою перешкодою для зростання виробництва (11 місце в рейтингу) — хоча в листопаді, порівняно із серпнем, зафіксоване незначне зростання її абсолютного значення (з 3,2% до 5,0%)

В листопаді 2,5% опитаних вказали на проблеми з енергозабезпеченням (в минулому кварталі ця проблема не була відзначена жодним із респондентів).

Завантаження виробничих потужностей

Традиційно зміни *індексу завантаження виробничих потужностей* та *індексу очікуваних змін завантаження виробничих потужностей* майже збігаються зі змінами *індексів виробництва* та *очікуваних змін виробництва*. Так, значення *індексу завантаження виробничих потужностей* зменшилось з 0,27 до 0,17. 47,0% підприємств повідомляють про низькі виробничі потужності. В IV-му кварталі менеджери прогнозують скорочення темпів виробництва та, відповідно, не планують збільшити використання виробничих потужностей: значення *індексу очікувань* становить 0,03.

Запаси

Проблеми з сировиною актуальні для підприємств. Частка менеджерів, які оцінюють запаси сировини та матеріалів на своїх підприємствах як низькі, дещо збільшилась (з 45,5% у серпні до 47,5% в листопаді). Значення відповідного індексу незначно збільшилося з -0,20 у серпні до -0,17 в листопаді. Це сталося за рахунок зменшення частки підприємств, які скорочували запаси, та збільшення тих, хто запаси накопичував. Найбільш суттєве зменшення темпів скорочення запасів сировини та матеріалів зафіксовано для підприємств важкої промисловості та поліграфічної. Значення індексу зросло відповідно з -0,28 до -0,04 та з -0,11 до 0,00. А підприємства промисловості будівельних матеріалів призупинили темпи скорочення запасів і залишаються на тому самому рівні, що й в серпні (-0,30).

В IV-му кварталі, прогнозуючи подальше скорочення темпів росту виробництва, підприємства планують суттєво зменшити запаси сировини та матеріалів. Значення *індексу очікувань* знизилось з -0,02 (на III-й квартал) до -0,20 (на IV-й квартал).

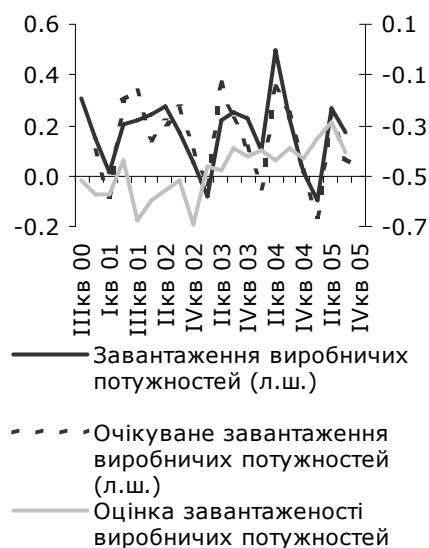
В III-му кварталі запаси готової продукції збільшилися порівняно з II-им кварталом: значення відповідного індексу підвищилося з -0,22 у серпні до -0,15 в листопаді. Найменше значення індексу зафіксоване для підприємств деревообробної промисловості (-0,44), а найбільше значення індексу — для підприємств харчової промисловості (0,00). Частка менеджерів, які оцінюють запаси готової продукції на своїх підприємствах як низькі, збільшилась з 25,4% у серпні до 38,8% в листопаді. В IV-му кварталі менеджери прогнозують зменшення значення цього показника: *індекс очікувань* знизився з -0,20 до -0,31.

Зайнятість

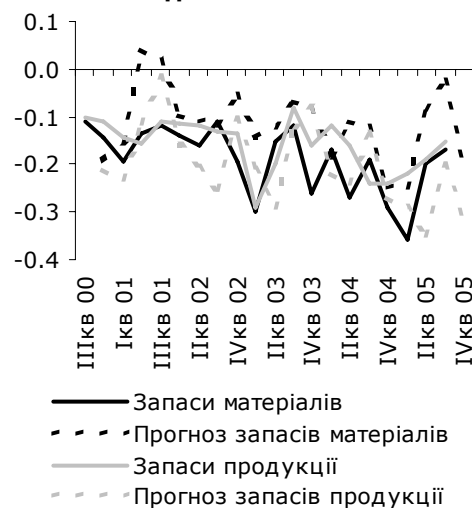
На фоні скорочення темпів росту виробництва, спостерігається зниження рівня зайнятості. Значення *індексу зайнятості* зменшилося з -0,01 у серпні до -0,08 в листопаді. Частка менеджерів, які вважають, що рівень зайнятості на їхніх підприємствах задовільний для наявних обсягів виробництва, збільшилась з 72,4% до 78,3%.

В IV-му кварталі менеджери очікують підвищення рівня зайнятості. Значення *індексу очікувань* становить -0,02. Найбільш суттєвого підвищення рівня зайнятості очікують менеджери підприємств машинобудівної промисловості та промисловості будівельних матеріалів (значення *індексу очікувань* для обох галузей однаково і становить 0,05). Найбільш песимістичними щодо збільшення зайнятості є менеджери підприємств харчової та поліграфічної промисловостей (значення

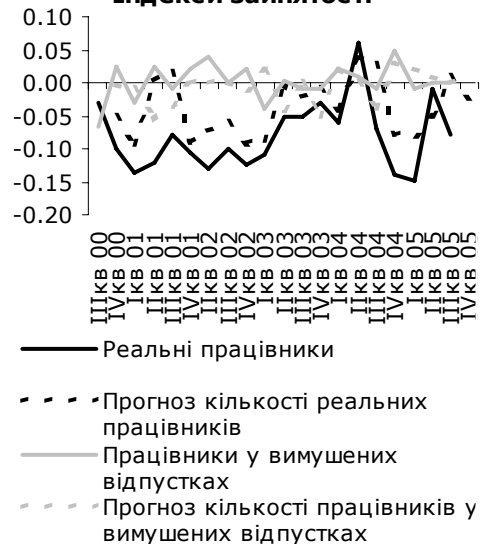
Індекси завантаження виробничих потужностей

Індекси запасів

Індекси зайнятості

індексу очікувань -0,14 і -0,09 відповідно).

Частка підприємств, де все ще є працівники у вимушених відпустках, практично не змінилася порівняно до серпня (7,2% у серпні та 7,1 в листопаді). Значення відповідного індексу дорівнює 0,00. У IV-му кварталі менеджери не очікують суттєвих змін значення цього показника. *Індекс очікувань* становить 0,01.

На думку опитаних менеджерів, труднощі при пошуку кваліфікованих кадрів зросли. Значення відповідного індексу збільшилось з 0,68 до 0,69. Те саме стосується й некваліфікованих працівників. Значення відповідного індексу збільшилось з 0,08 до 0,21.

ФІНАНСОВІ ПОКАЗНИКИ

Фінансово-економічна ситуація

Фінансово-економічна ситуація на підприємствах в листопаді, порівняно з квітнем, на думку 32,5% опитаних менеджерів погіршилася, 42,0% — не зазнала суттєвих змін, лише 25,5% вважають, що вона покращилася. Значення відповідного індексу зменшилось з 0,07 в квітні до -0,07 в листопаді.

Також суттєво погіршилися очікування щодо змін фінансово-економічної ситуації на наступні 6 місяців. Значення *індексу очікуваних змін* зменшилося з 0,26 (на III-й квартал 2005 р.) до 0,03 (на I-й квартал 2006 р.). Переважна більшість менеджерів (67,3%) не очікують суттєвих змін фінансово-економічної ситуації на своїх підприємствах протягом наступних шести місяців. А частки тих, хто прогнозує погіршення та покращення ситуації однакові і дорівнюють 16,4%.

Ціни

Ціни сировини і матеріалів, а також ціни готової продукції продовжують рости, причому більшими, ніж очікували менеджери, темпами. Так, значення *індексу очікуваного індексу цін сировини* на III-й квартал становило 0,33, *фактичний індекс* для цього кварталу дорівнює 0,59. Для цін реалізації відповідні індекси дорівнюють 0,16 і 0,25.

В IV-му кварталі менеджери очікують на незначне зниження цін реалізації. Значення *індексу очікувань* на IV-й квартал, порівняно до відповідного показника на III-й, є меншим (0,12 до 0,16). А стосовно цін сировини і матеріалів менеджери очікують зростання значення відповідного показника з 0,33 (на III-й квартал) до 0,40 (на IV-й квартал).

Прибутковість

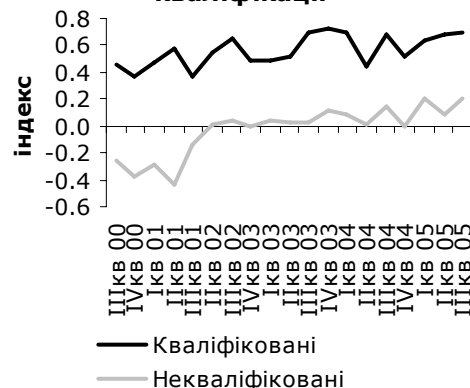
Зменшення виробництва зумовило погіршення фінансових результатів підприємств. *Індекс прибутковості* зменшився з 0,12 у II-му кварталі до 0,02 в III-му. Це означає, що число підприємств, які покращили фінансові результати лише на 2% перевищує число тих, хто їх погіршив. 27,9% опитаних вказали на покращення фінансових результатів, у 46,8% підприємств вони не змінилися і 25,4% керівників зазначили, що фінансові результати їхніх підприємств погіршилися. Найсуттєвіше погіршення ситуації спостерігається на підприємствах промисловості будівельних матеріалів (-0,19), а покращення — на підприємствах поліграфічної промисловості (0,27).

В IV-му кварталі переважна більшість менеджерів не очікують суттєвих змін фінансових результатів своїх підприємств (66,8%), 15,7% — прогнозують погіршення, 17,5% — покращення. Значення *індексу очікуваної прибутковості* становить 0,04.

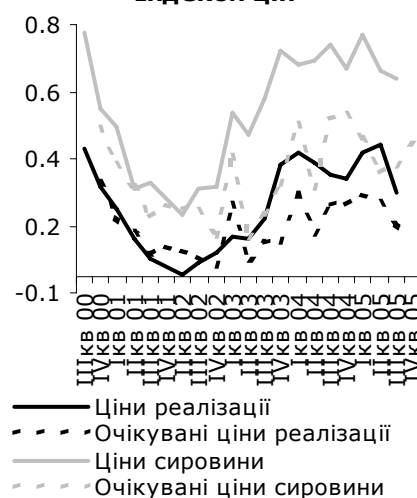
Бартер

Частка підприємств, де використовується бартер, зменшилась в листопаді порівняно до серпня з 6,8% до 4,2%. Це означає, що бартер як явище в промисловому секторі, практично зник. *Індекси бартеру та очікуваного бартеру* близькі до нуля (-0,03 і -0,02 відповідно), вказуючи на відсутність змін щодо обсягу

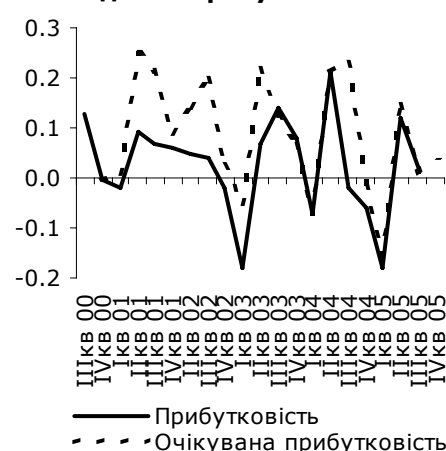
Труднощі при пошуку працівників потрібної кваліфікації

Індекси цін

Індекси прибутковості

бартерних операцій.

Заборгованості

Індекс дебіторської заборгованості зменшився в III-му кварталі порівняно до II-го з -0,08 до -0,10. Це означає прискорення темпів скорочення цієї заборгованості. В той же час, *індекс кредиторської заборгованості* залишився без суттєвих змін (-0,12 в серпні та -0,11 в листопаді). За прогнозами менеджерів, в IV-му кварталі підприємства намагатимуться зменшувати заборгованості. *Індекси очікувань дебіторської та кредиторської заборгованостей* дорівнюють відповідно -0,20 та -0,18.

Частка підприємств, які скорочували податкову заборгованість у III-му кварталі становить 46,7%. В II-му кварталі значення відповідного показника становило 33,3%. У III-му кварталі частка підприємств, які збільшили податкову заборгованість, становить 0,0%.

Частка підприємств, де існує заборгованість із заробітної платні, збільшилась з 11,8% у серпні до 22,6% в листопаді. 42,5% підприємств вказали на скорочення заборгованості із заробітної платні. Практично на кожному третьому підприємстві (32,3%) стан заборгованості залишається без змін.

КОНКУРЕНТНИЙ ТИСК³

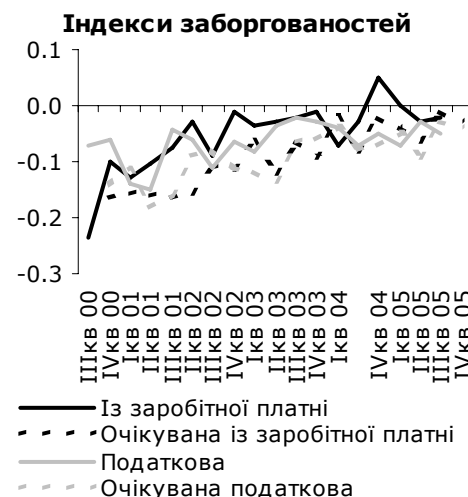
На думку керівників підприємств, конкурентний тиск з боку вітчизняних товаровиробників посилюється: значення *індексу конкурентного тиску* з боку українських виробників збільшилося з 0,18 у II-му кварталі до 0,25 в III-му. Так вважають 49,8% опитаних. Це спостерігалось в машинобудуванні, важкій, харчовій промисловостях та промисловості будівельних матеріалів. На думку менеджерів підприємств легкої промисловості та поліграфії конкурентний тиск, навпаки, зменшився.

На думку менеджерів, тиск з боку товаровиробників країн СНД практично не змінився (-0,47 в II-му кварталі та -0,43 в III-му). А тиск з боку інших іноземних виробників зменшився: значення відповідного індексу знизилося з -0,49 в II-му кварталі до -0,56 в III-му.

Додаток 1: Методологія

Усі індекси обраховуються за єдиною методологією. Є три типи індексів: *індекс змін* того чи іншого показника (наприклад, індекс виробництва, попиту, який характеризує, як змінився цей показник в поточному кварталі, порівняно з попереднім); *індекс очікуваних змін* того чи іншого показника (наприклад, індекс очікуваного виробництва, індекс очікуваного попиту, що характеризує, як, на думку керівника підприємства, зміниться показник у наступному кварталі, порівняно з поточним, або через шість місяців для індексу очікуваних змін ділового середовища); *індекс оцінки поточного стану* того чи іншого показника (наприклад індекс оцінки ділового середовища). Ми зараховуємо відповіді як +1, коли керівник підприємства відповідає, що показник збільшився (або збільшиться в майбутньому, якщо йдеться про очікування); 0 — якщо він не змінився (або у випадку очікувань — не зміниться); -1 — якщо зменшився (або, що стосується очікувань, зменшиться). У випадку індексу оцінки поточного стану, відповідь +1 означає позитивну оцінку, 0 — нейтральну, та -1 — негативну. Для того, щоб підвищити якість індексів, усі відповіді керівників підприємств зважені десятковим логарифмом числа зайнятих на підприємстві.

Приклад: якщо зі 100 респондентів 20 вказали на зростання

Індекс конкурентного тиску з боку українських виробників

Галузь	Q1'05	Q2'05	Q3'05
Важка пром.	0,38	0,12	0,40
Машинобуд.	0,01	-0,25	-0,20
Деревообробна	0,39	0,25	0,26
Будматеріали.	0,39	0,10	0,42
Легка пром.	0,39	0,56	0,51
Харчова пром.	0,65	0,47	0,63
Поліграфія	0,40	0,52	0,46

³ Методологія обрахунку цього індексу подібна до інших. Шкала: -1 – немає або низький тиск, 0 – помірний тиск, 1 – високий тиск.

виробництва, 50 респондентів звітували про його скорочення, а 30 зазначили, що все залишилося без змін, то відповідне значення індексу буде -0,30. Додатне (від'ємне) значення індексу означає, що зважена частка підприємств, де зросло виробництво, є більшою (меншою), ніж кількість тих, де виробництво скоротилося. Показником зростання або зниження виробництва на статистично значущому рівні (5%) є значення індексу, що є більшим за +0,09 (у випадку зростання) або меншим -0,09 (у випадку зниження).

Агрегований показник перспектив промисловості (*industrial confidence indicator*), розраховується як середнє арифметичне індексів очікуваних змін виробництва, оцінки обсягу нових замовлень та оцінки запасів продукції (останній, зі знаком мінус).

За більш детальною інформацією про характеристики вибірки, структуру анкети, методологію обрахунку індексів та за повними даними дослідження звертайтеся до Оксани Кузяків kuziakiv@ier.kiev.ua.

Додаток 2: Характеристики вибірки

Кількість працюючих, %		Галузі промисловості, %	
	Q3'05		Q3'05
Менше 50	28,5	Важка ⁴ промисловість	8,9
51 — 250	41,3	Машинобудування	26,7
251 — 500	14,2	Обробка деревини	7,1
501 — 1000	9,3	Будівельні матеріали	7,1
Більше 1000	6,8	Легка промисловість	12,8
Регіони, %		Харчова промисловість	25,3
Львів	26,7	Поліграфія	8,9
Київ	31,3	Інше	3,2
Харків	32,0		
Одеса	10,0		

⁴ До важкої промисловості ми відносимо металургію, хімічну та нафтохімічну та паливну промисловість.